

MUNI
FSS

CEMETIK

Dodržování profesních zásad v médiích Kauzy “Andrej Babiš ml.” a “Pandora Papers”

Jan Motal – Tereza Hotová

Centrum pro mediální etiku a dialog, Katedra mediálních studií a žurnalistiky, FSS MU

[www.medialnietika.cz | medzur.fss.muni.cz | jan@cemetik.cz a tereza@cemetik.cz]

MUNI
FSS

Centrum pro mediální etiku a dialog

vzniklo v roce 2021 jako tým na Katedře mediálních studií a žurnalistiky, FSS MU

“Média jsou zodpovědná za moderování debaty o světě, ve kterém chceme žít.”

www.medialnietika.cz

Metodologie

- dvoufázová analýza: 1. obsahu, 2. kazuistiky (vybrané typické případy do hloubky)
- obsahová analýza sledovala indikátory novinářských standardů **pravdivosti** (faktičnost, dodržování pravidel žánru, komplexnost), **předcházení škodě** (narušování soukromí, spekulativnost, stigmatizace) a **důvěryhodnosti** (senzacionalismus, ovlivňování – persvaze nad zvyklosti žánru)
- tři kodéři, typologizace výsledků – clusterová analýza
- data – Newton Meda, vybrána média dle Ratingu médií NFNŽ, červen–prosinec 2021, příspěvky, které se kauzám přímo věnovaly, očištěno o agenturní zprávy; $N_{AB}=364$, $N_{PP}=403$

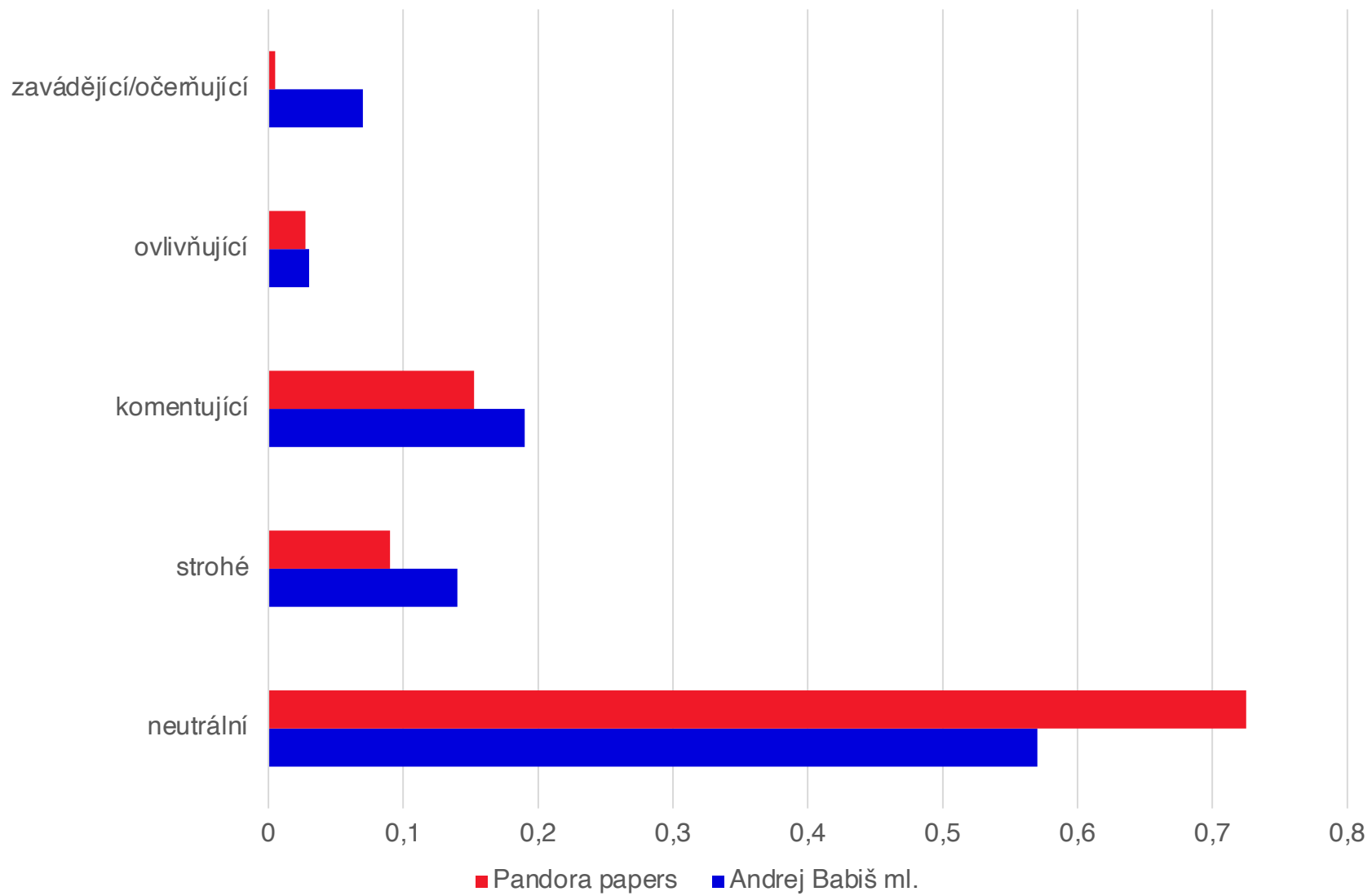
Celková zjištění

- obecně platí, že **média dodržovala standardy novinářské práce**, přičemž nejrozšířenější problémy jsou **v komplexnosti** (nižší důraz na zasazování do kontextu, uvádění souvislostí)
- hůře se média potýkala s kauzou Andreje Babiše ml., kdy je patrná tendence využívat téma k ovlivňování veřejného mínění – objevily se i výrazně **zavádějící** příspěvky hrubě narušující novinářské standardy
- oproti tomu v kauze Pandora Papers měla většina příspěvků **neutrální charakter** a byla výrazně informativní, což lze vysvětlit složitostí kauzy a jejím právním/ekonomickým charakterem (oproti “lidskému příběhu” u Andreje Babiše)

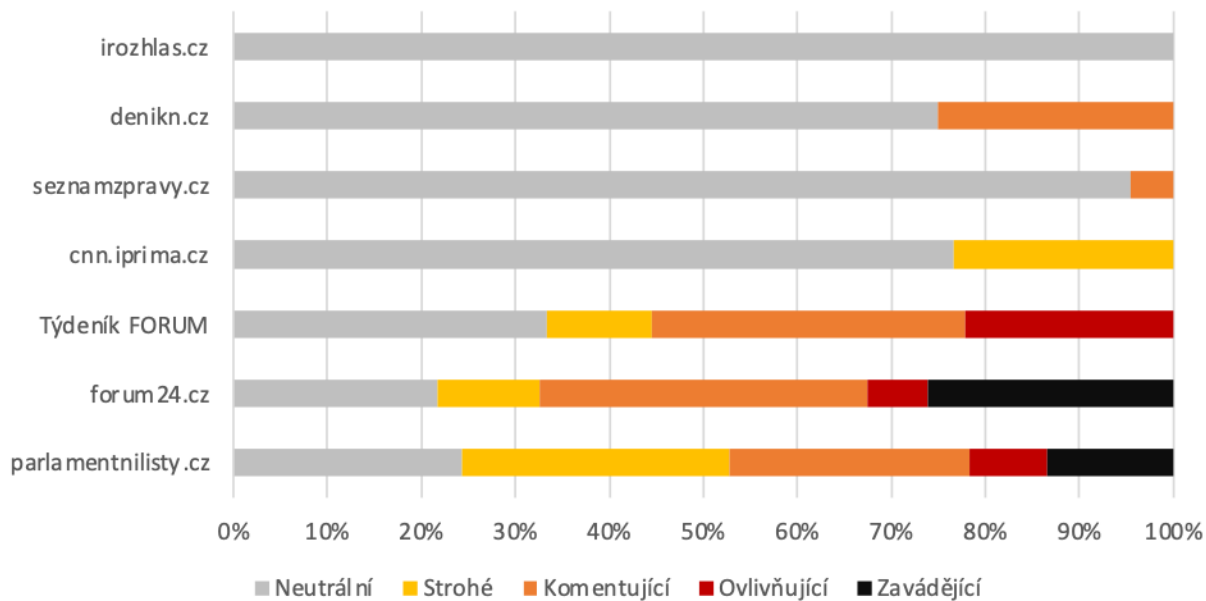
Typologie příspěvků

neutrální	strohé	komentující	ovlivňující	zavádějící
$N_{AB} = .57; N_{PP} = .725$	$N_{AB} = .14; N_{PP} = .09$	$N_{AB} = .19; N_{PP} = .1525$	$N_{AB} = .03; N_{PP} = .0275$	$N_{AB} = .07; N_{PP} = .0^*$
<p>„standardní žurnalistika“</p> <p>faktické, nespekulují, nepřesvědčují, prezentují souvislosti či alespoň minimální background</p>	<p>bez souvislostí, s nižší mírou faktičnosti (zdvojování)</p> <p>typické pro bulvární média</p>	<p>„publicistika“</p> <p>většinou komplexní či s alespoň minimálními souvislostmi, více spekulativní, mohou být i mírně senzační</p>	<p>vyšší míra persvaze než je běžné</p> <p>překračují hranice žánru, nižší faktičnost, málo souvislostí, emoce, spekulace</p>	<p>vysoká míra narušení principů novinářské práce výrazně redukuje realitu</p>

* poznámka – u Pandora Papers se neobjevily žádné zavádějící příspěvky, pouze dva (resp. jeden ve dvou médiích – [iDnes.cz](https://www.idnes.cz) a MF DNES) “outlieři”, tvořící ale mírou persvaze samostatnou kategorii – “**očerňující**”. Šlo o výrazně konfliktní rozhovor Petra Koláře s Pavlou Holcovou – “Další jména? Děláme na tom”, 21. 10. 2021

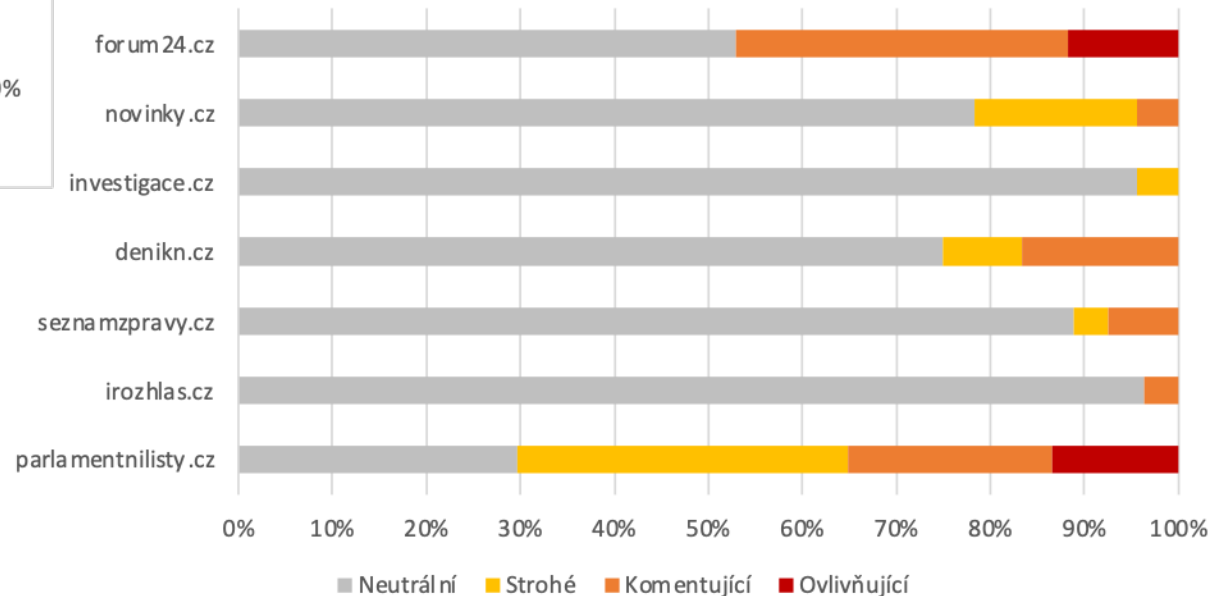
Přítomnost vybraných médií v clustrech

Andrej Babiš ml.

Pandora Papers

Přítomnost vybraných médií v clustrech

kauzy odpovídají dvěma druhům žurnalistiky

oba druhy naplňují *monitorovací* roli médií, jejíž součástí není jen popis reality, ale i její vyhodnocování (normativní rámce veřejné sféry) – “watchdog”, “burglar alarm”

objektivita jako metoda, nikoliv jako cíl

ADVOKÁTSKÁ

straníčí žurnalistika (nikoliv stranická), “zastat se slabších/obětí” – otevřeně přiznává svůj postoj, nerezignuje ale na faktičnost, komplexnost ani argumentativnost – nejde o PR

INVESTIGATIVNÍ

identifikace problému a aktivní vyhledávání důkazů

dodržuje faktičnost, komplexnost, odůvodněné narušování pravidel (“nepoctivé prostředky”) dovoluje jasný veřejný zájem, nutně selektivní

MUNI
FSS

Andrej Babiš ml.

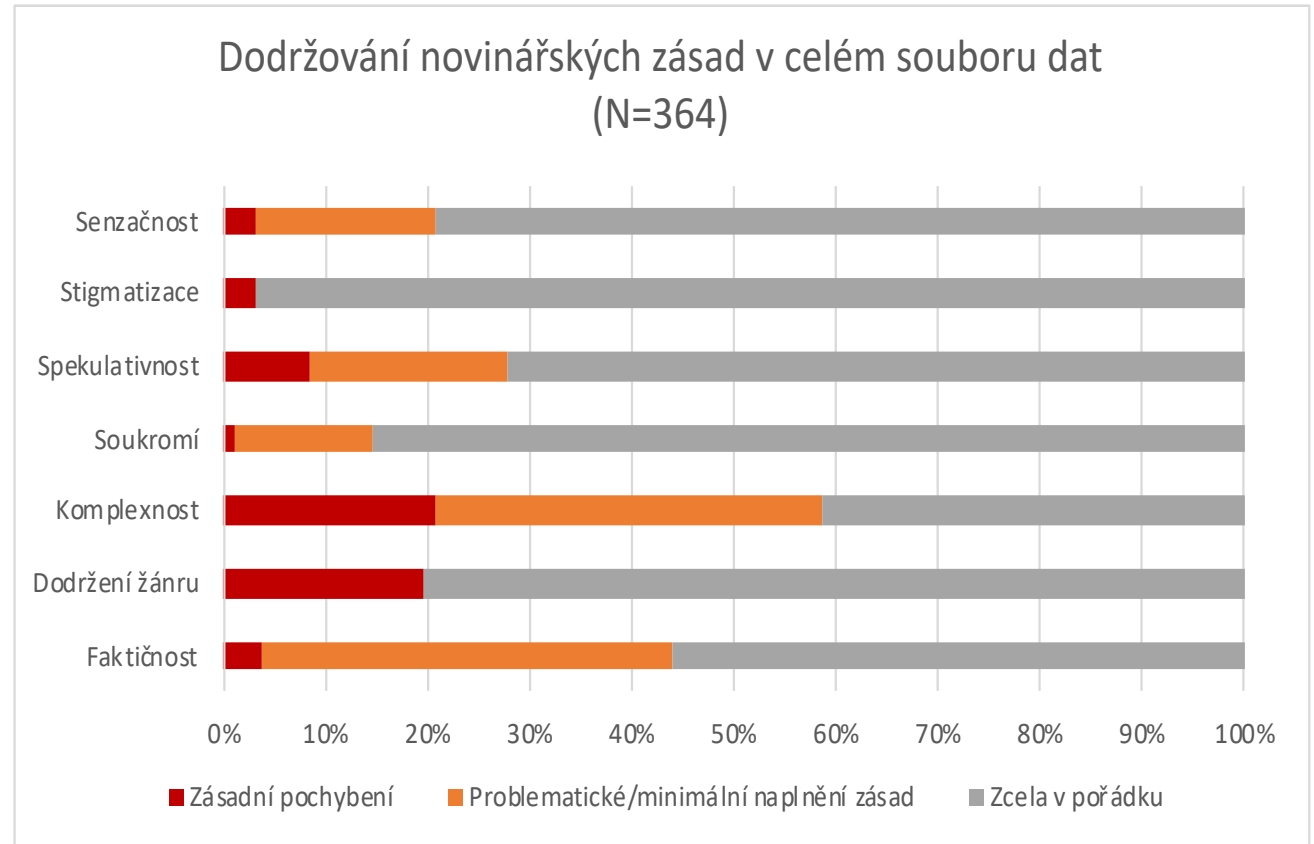
charakteristika kauzy

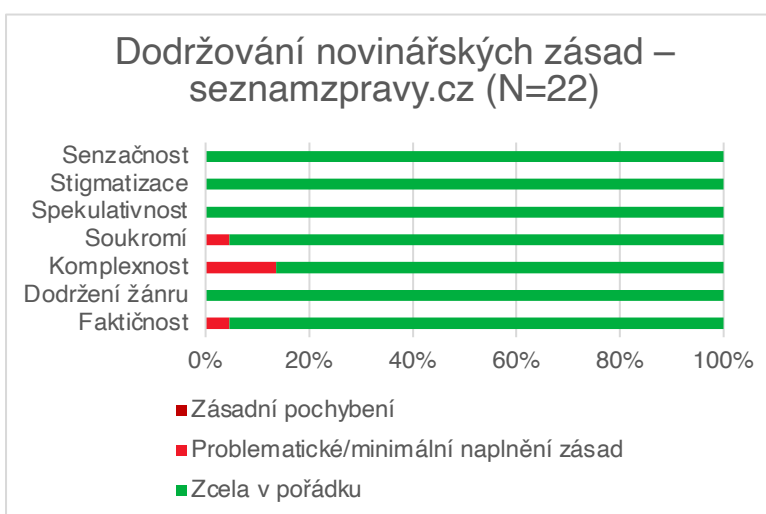
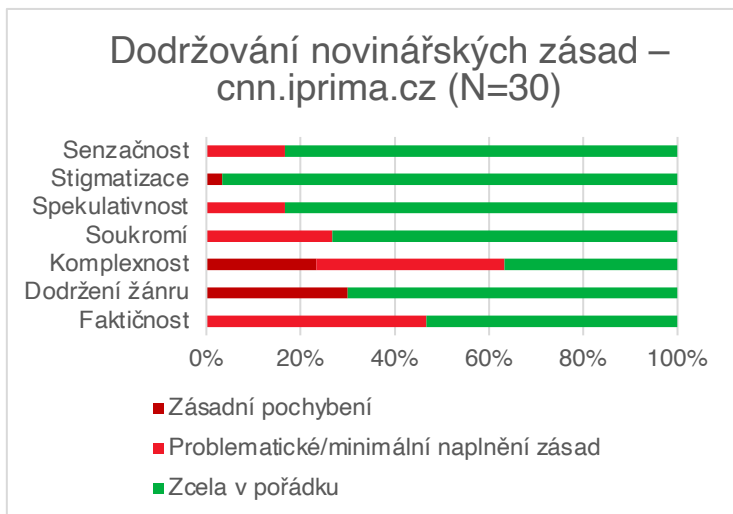
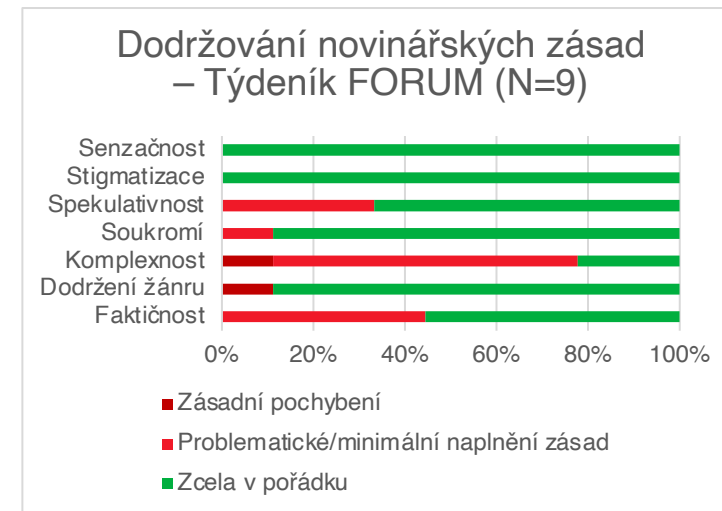
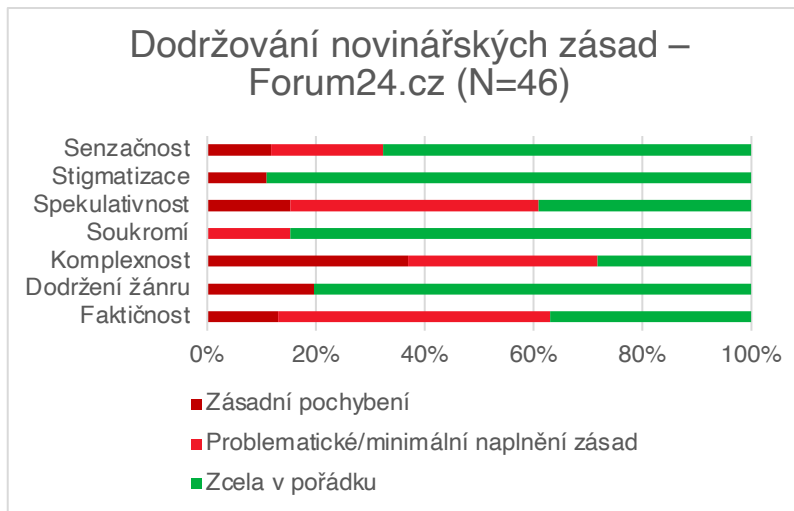
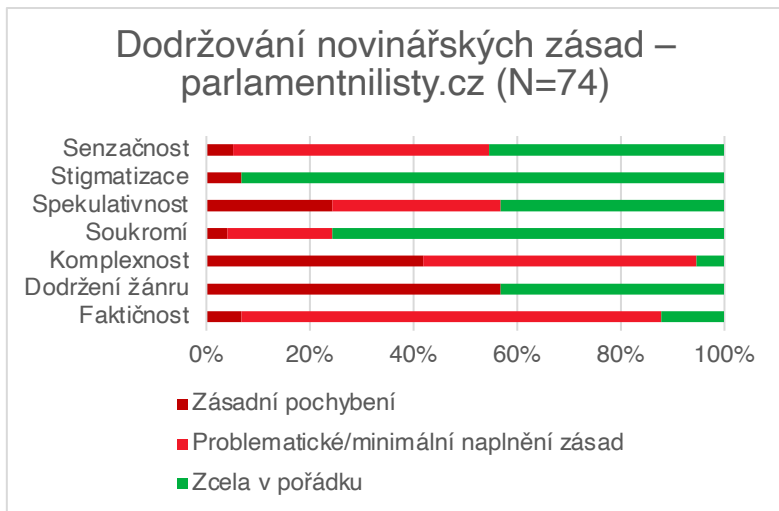
Ústupky faktičnosti a ověřování

Babiš junior jako aktér kauzy i zdroj informací

- Výrazný nepoměr v prostoru, který jednotlivá média kauze věnovala
- Většina médií dodržovala zásady novinářské práce (alespoň v minimální míře)
- Nejvíce pochybení ve **faktičnosti, komplexnosti a spekulativnosti**
- Informace často založeny na svědectví jednoho člověka – nutná obezřetnost
- Překvapivě nízká stigmatizace a stereotypizace

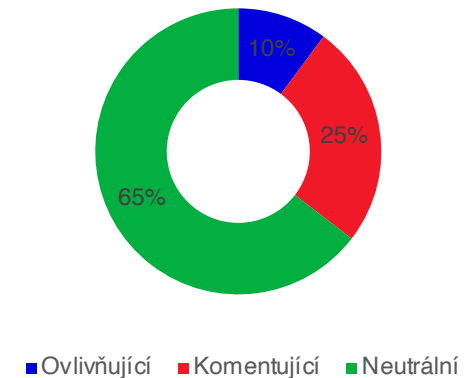
Míra pochybení nejzastoupenějších médií

Míra persvaze a pasti advokátské žurnalistiky

- Advokátský přístup je zcela legitimní, pokud jsou dodrženy standardy novinářské práce
- Nelze se vyvázat z povinnosti, přinášet ověřené informace z důvěryhodných zdrojů – právě naopak („d'áblův advokát“)
- Nekompromisní důraz na faktičnost novinářské práce
- Stephen J. Ward: novináři mohou v opodstatněných případech stranit ve svých cílech a záměrech, ale metody, jakými těchto cílů dosahují musejí být striktně nestranné
- Médium by se mělo snažit o maximální transparentnost a důvěryhodnost v přístupu ke kauze

Míra persvaze přítomná v celém souboru dat
(N=364)

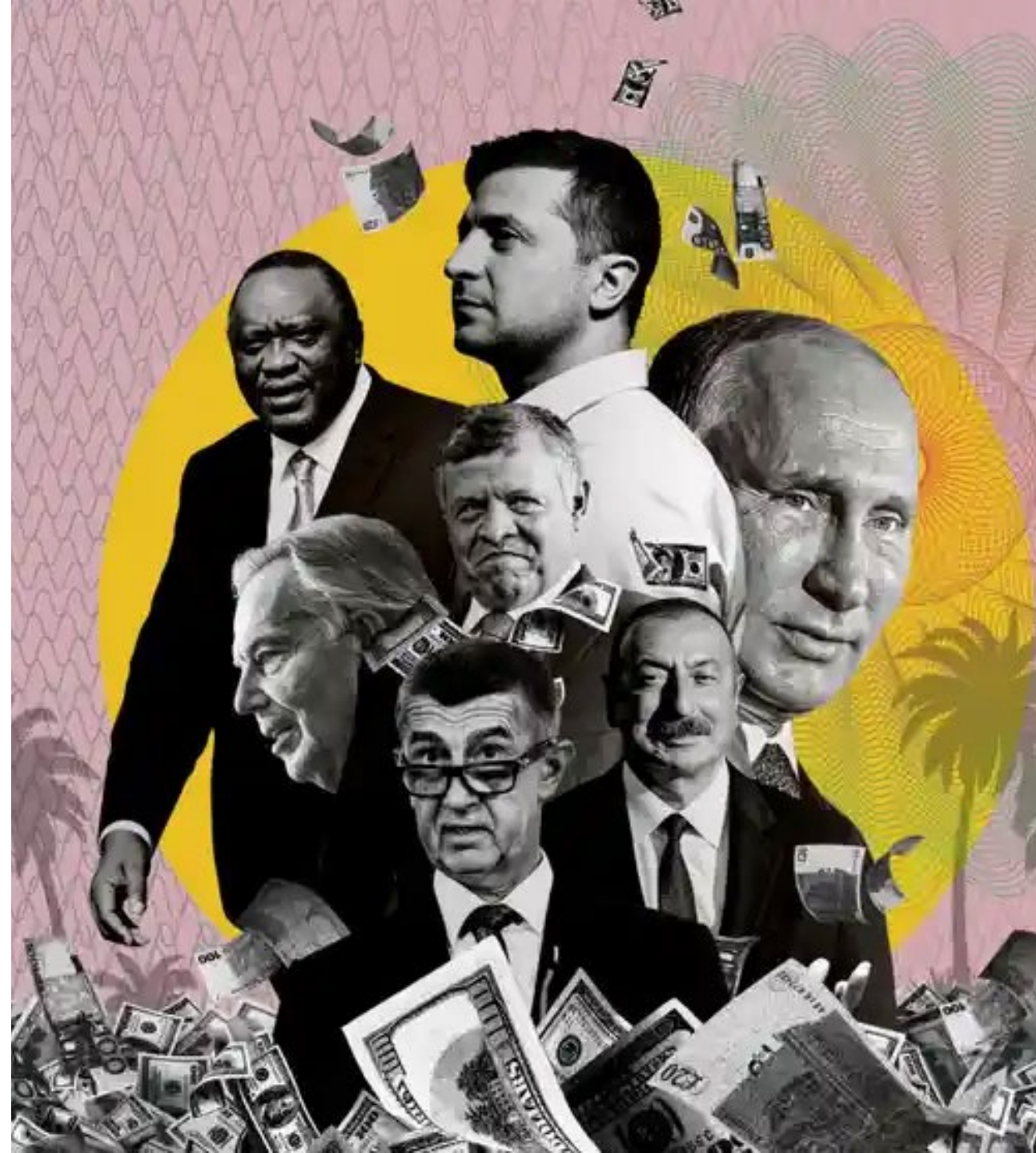
Náborová žurnalistika v době sociálních sítí

- Výrazná část příspěvků v datasetu spadala do náborové žurnalistiky
- I tyto novinářské žánry musí svoji argumentaci stavět na pevných základech podložených a ověřených faktů (Etický kodex Syndikátu novinářů ČR, Rezoluce č. 1003 Parlamentního shrom. Rady Evropy) – ty potom staví do nových souvislostí či kontextu
- Odlišení profesionální novinářské náborové žurnalistiky od „výkřiků“ na sociálních sítích

MUNI
FSS

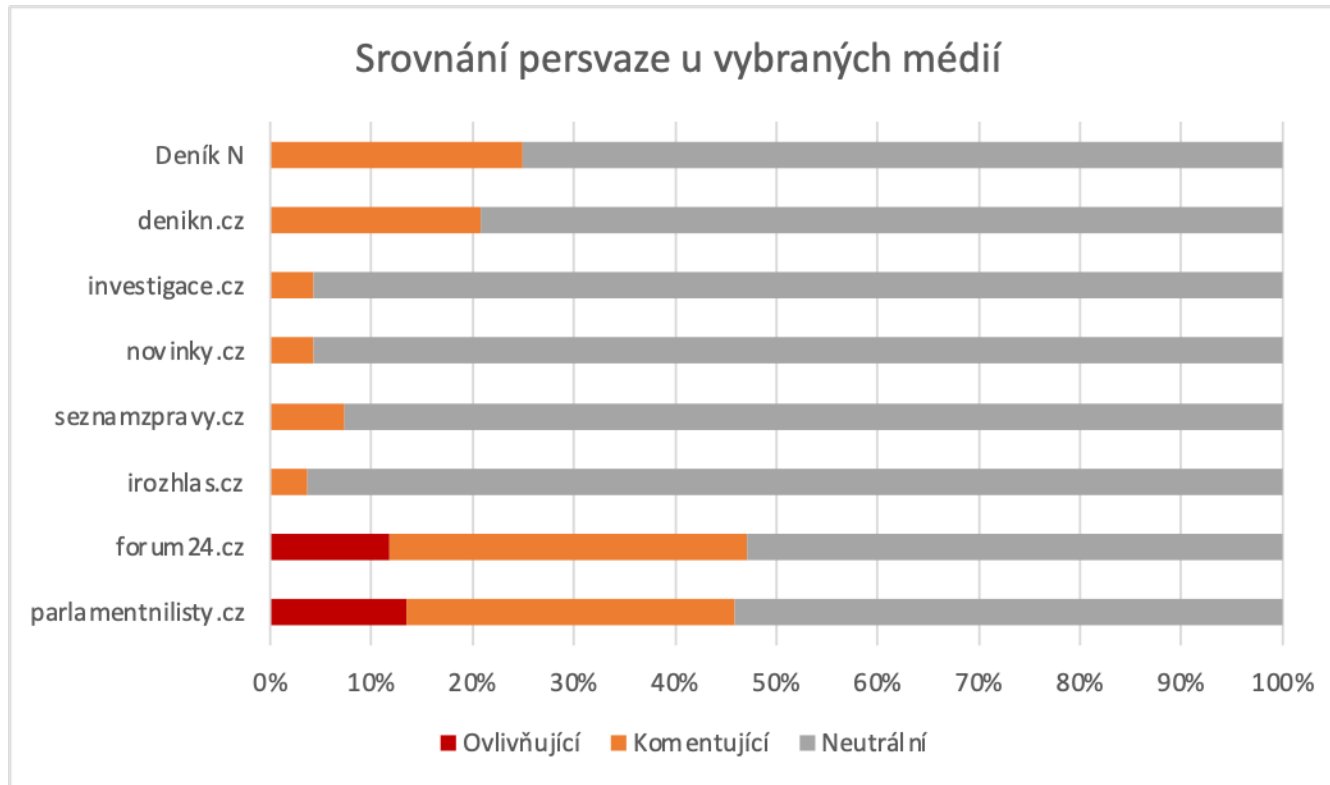
Pandora Papers

charakteristika kauzy

Jak moc novináři “tlačili na pilu”?

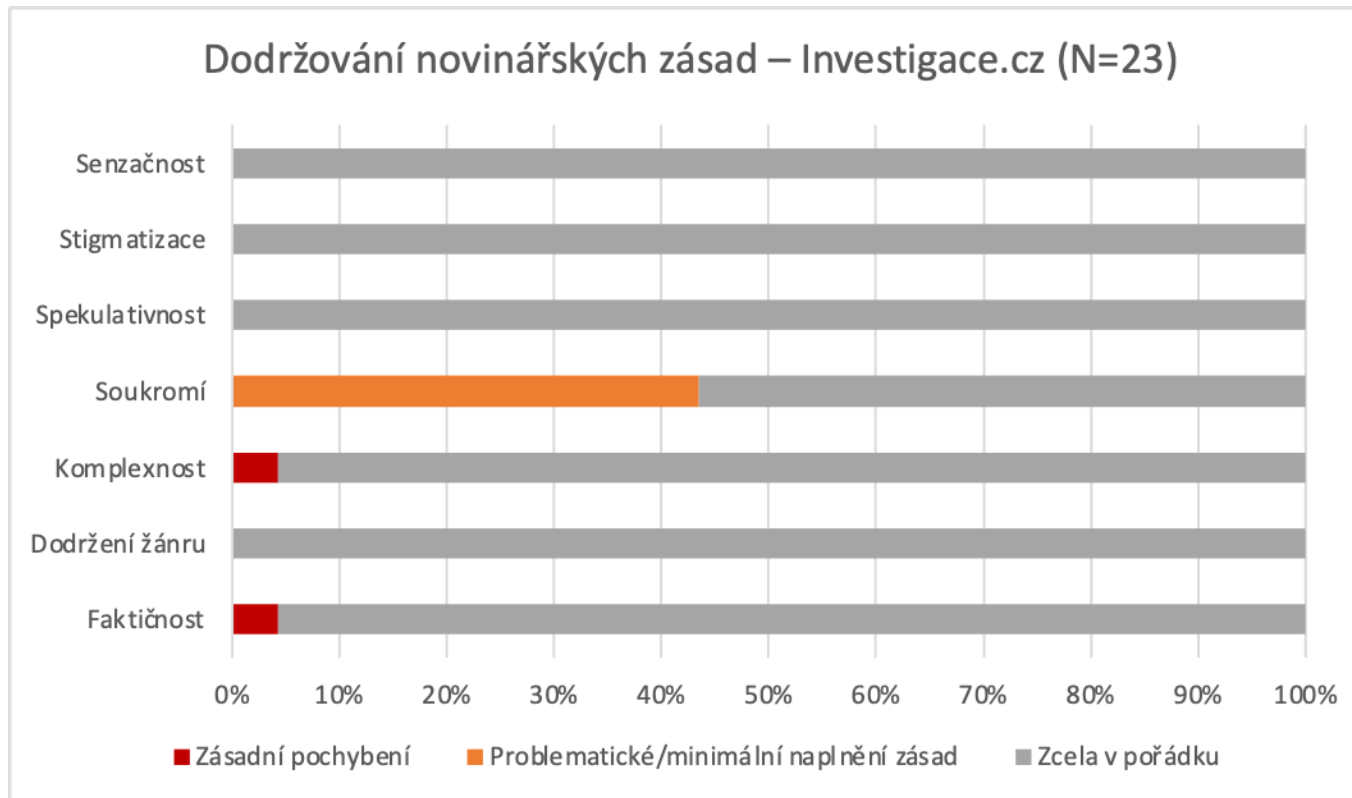
Investigativní žurnalistika jako prosazování veřejného zájmu

- většina médií se soustředila na zpravodajství či analytickou a informativní publicistiku, pouze u některých médií (např. Forum 24 a Parlamentní listy) bylo možné zaznamenat výraznější míru přesvědčování za cenu ústupků ze standardů (především faktičnosti, komplexnosti a dodržování žánru)

Nastolování agendy

Jak kauzu nastolila Investigace.cz?

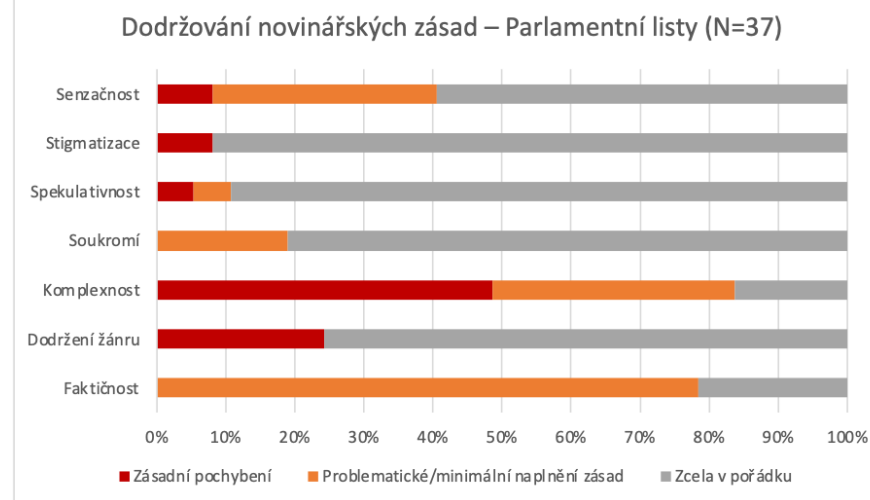
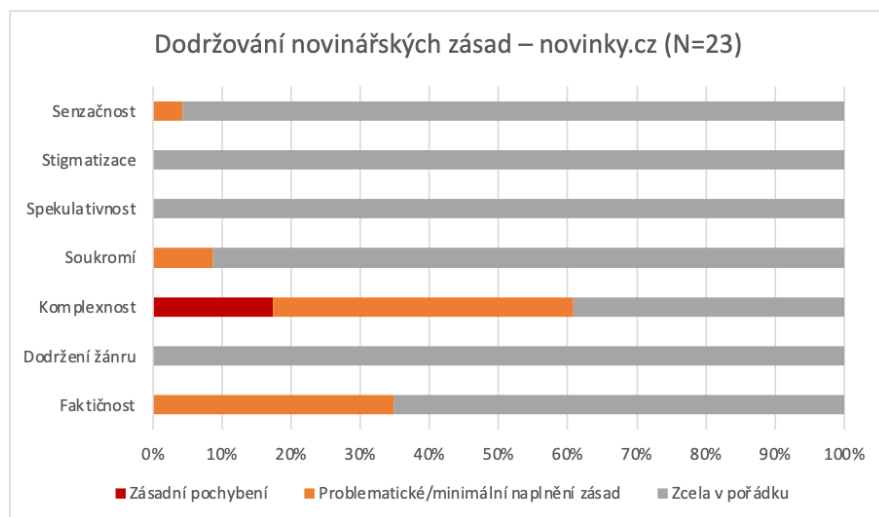
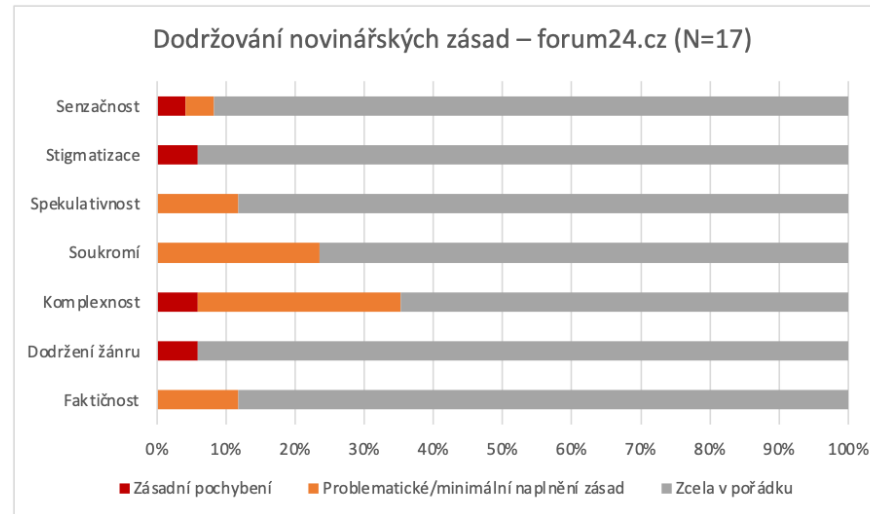
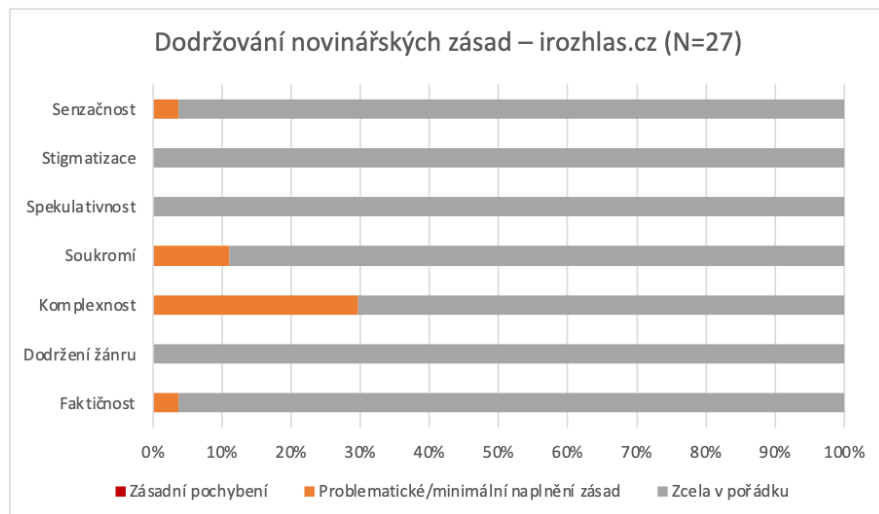

- kauze prospělo, že ji otevřela [investigace.cz](https://www.investigace.cz)
plně v souladu s novinářskými standardy
- vyšší míra narušení soukromí je obhajitelná **veřejným zájmem**
- “pochybení” = “Prohlášení [investigace.cz](https://www.investigace.cz)” z 6.10.2021, outlier – redakce představuje své záměry, “redakční manifest” – text se vymyká typickému novinářskému žánru

Dobrá praxe (“tradiční”) investigativní žurnalistiky

- zcela **jasný veřejný zájem** – objekt je mocenský aktér (v politice i byznysu) – obhajující selektivitu (i když byly posléze přineseny informace o dalších) i narušení soukromí (zveřejňování údajů z neveřejných dokumentů); novináři se soustředili **na podstatu problému** a nepoužívali kauzu pouze jako rámeček pro prezentaci vlastních postojů/vlastní agendy
- **faktičnost** – všechna tvrzení vyplývala z ověřených zdrojů, nikoliv pouze datová práce, ale i osobní ověření, kontrola expertní vyhodnocením (více expertů); **komplexnost** – souvislosti, dohledávání vztahů, vysvětlování a prezentace možných důvodů a podstaty pochybení v komplexnosti (časová osa, otázky a odpovědi, materiály a zdroje dány k dispozici)
- maximální snaha o **získání reakce** (opakované oslovování AB, dotčených organizací)
- absence **persvaze** a žádná **spekulace** – analytická, informativní práce, hodnocení vychází buď z jasné argumentace na základě faktů, anebo nezávislých expertů
- **za výrazně pozitivní je třeba hodnotit “přenášení” zahraničních standardů práce do Česka prostřednictvím zapojení investigace.cz do mezinárodního konsorcia**

Další média

Otázku, zda **média ovlivnila volby**, považujeme za nesprávnou
– média jsou z principu moderátory veřejné diskuze a vždy ovlivňují její podobu.

Jako adekvátnější se jeví tázat se, zda média produkovala příspěvky, které by systematicky porušovaly standardy novinářské práce **aby čtenáře přesvědčila, že nemají volit Andreje Babiše.**

Odpověď na základě naší analýzy je jasná: **nikoliv**, média v obou kauzách většinou obstála.

Za přetrvávající problém však lze považovat především **nižší míru komplexnosti**, která se neblaze podepisuje především na kvalitě **publicistiky**.

M A S A R Y K

U N I V E R S I T Y

Děkujeme za pozornost

[www.medialnietika.cz | [@cemetik_](https://twitter.com/cemetik_) | jan@cemetik.cz a tereza@cemetik.cz]